

"SHAKESPEARE IN PERFORMANCE"

Hugh M. Richmond, *King Richard III*; Alan C. Dessen, *Titus Andronicus* (Reeks : Shakespeare in Performance), Manchester University Press, 1990, respectievelijk 158 pp. en 123 pp. (ISBN 0-7190-2723-3; 0-7190-2743-8)
 Jay L. Halio, *Understanding Shakespeare's Plays in Performance*, Manchester University Press, 1988, 100 pp. (ISBN 0-7190-2700-47).

Sedert enkele decennia is het steeds duidelijker geworden dat de studie van Shakespeares stukken als "script" voor de theateropvoeringen bijzonder verrijkend en verhelderend kan zijn. Het bewijs dat deze "theatrale" benadering inderdaad ons inzicht in de toneelstukken aanscherpt wordt nu weer geleverd door Hugh M. Richmond en Alan C. Dessen die in de reeks "Shakespeare in Performance", uitgegeven door Manchester University press, een studie wijden aan respectievelijk *King Richard III* en *Titus Andronicus*. Het betreft hier twee interessante stukken om vanuit het "theatrale" standpunt te bekijken. *Richard III* is immers een ietwat melodramatisch werk dat vooral door de fascinerende hoofdfiguur van Richard op het toneel altijd succes geogst heeft. De vroege Senecaanse tragedie *Titus Andronicus* lijkt een nogal ruw en op goedkope, sensationele effecten gebouwd drama, dat echter vanuit het theater — met name door de productie van Peter Brook in 1955 — nieuwe impulsen heeft gekregen.

De studies van Richmond en Dessen brengen geen opvoeringsgeschiedenis van deze stukken. Wel behandelen zij uitvoerig een aantal markante producties. Niet alleen krijgt de lezer interessante, vaak kritische informatie over de opvoeringen, maar bovendien — en dit lijkt de belangrijkste bedoeling te zijn — wordt vanuit de behandeling van de theaterinterpretaties het stuk zelf op genuanceerde wijze toegelicht.

Richard III is een gedroomd stuk voor een ster-acteur en het is trouwens typisch dat de structuur al te vaak ondergeschikt werd gemaakt aan de dominerende, virtuose persoonlijkheid van de hoofdfiguur. Zo schreef Colley Cibber in 1700 een aangepaste versie die tweehonderd jaar stand hield. In deze adaptatie werden Queen Margaret, King Edward IV en Clarence weggelaten. Een latere confrontatie tussen Richard en Anne waarin hij probeert haar tot zelfmoord te brengen, werd toegevoegd. Niet minder dan zeven nieuwe alleenspraken concentreerden het ganse stuk op Richard als de conventionele schurk. In feite is deze opvatting haar schaduw blijven afwerpen tot in onze tijd met de beroemde Laurence Olivier-versie en zelfs in de meer recente vertolking van

Antony Sher, geregisseerd door Bill Alexander. Zowel Garrick als Kean begonnen hun grote acteurscarrière in de rol van Richard, gespeeld in de adaptatie van Cibber. Het heeft geduurd tot 1968, toen de Royal Shakespeare Company *Richard III* opvoerde als een deel van de hele cyclus van historische stukken, dat men de volle betekenis van dit drama opnieuw begon in te zien. Wellicht sloot deze productie van Peter Hall en John Barton, waarin de Elizabethaanse ideologie en het patroon van zonde, vergelding en boetedoening zichtbaar werd, veel meer aan bij de oorspronkelijke interpretatie door Richard Burbage. Hoewel er nauwelijks enige bronnen voorhanden zijn over die allereerste opvoeringen van *Richard III* slaagt H.M. Richmond er in een volledig hoofdstukje te wijden aan "Burbage's *Richard III*". Dit is natuurlijk erg speculatief en komt mijns inziens neer op een overigens gevoelig aftasten van de theatraliteit van Shakespeares stuk.

Ook de BBC-televisie-versie (1982), geregisseerd door Jane Howell plaatste het stuk in de context van de tetralogie. Zonder de aanloop van de drie delen van *Henry VI* met zijn kroniek van een bloedige burgeroorlog waar Richard uit te voorschijn komt, kan men hem slechts zien als een demonische megalomaan. Aldus kon Ron Cook, die Richard speelde, de melodramatische excessen vermijden. Toch was Howells uiteindelijke interpretatie er ook een waarin de hoop waarmee het stuk eindigt, werd weggedrukt.

Titus Andronicus heeft een totaal andere opvoeringsgeschiedenis. De schaarse producties in de twintigste eeuw zijn vaak gesitueerd in een academische sfeer. A.C. Dessens studie concentreert zich dus vooral op de herontdekking door Peter Brook in 1955 en op de schitterende, recente productie van de RSC in de regie van Deborah Warner.

Peter Brook formaliseerde de verschrikkingen van deze bloed- en wraaktragedie. Hij plaatste de wreedheden in een ritueel kader. Na hem hebben ook andere regisseurs gekozen voor het stiliseren en ritualiseren van het stuk.

A.C. Dessen geeft een gedetailleerde beschrijving van Deborah Warners productie waarin de hoofdrol vertolkt werd door Brian Cox. Hij toont aldus aan dat komische effecten met tragiek kunnen gecombineerd worden in de uitvoering van Shakespeares script en dat bepaalde "onspeelbare" momenten in sterke theatrale beelden kunnen omgezet worden.

Beide boeken uit de reeks "Shakespeare in Performance" demonstreren ook de vruchtbare wisselwerking tussen literaire kritiek en theaterstudie. Maar zij zijn

vooral het resultaat van het inzicht dat Shakespeares teksten slechts ten volle gerealiseerd kunnen worden in het theater. Precies de studie van theatrale aspecten en van de theaterinterpretaties zal daarom onze ervaring van zijn stukken verdiepen. Dat is ook de overtuiging die aan de basis ligt van een beperkt maar vlot en goed gedocumenteerd boekje door Jay L. Halio, *Understanding Shakespeare's Plays in Performance*. Halio's bedoeling is de theaterbezoeker te helpen de juiste vragen te stellen bij het beschouwen van een Shakespeare-opvoering. Aan de diverse aspecten en problemen waarmee theatermakers bij het opzetten van een produktie te maken hebben — de tekst, de "set design", de karaktertekening, de subtext, de "stage business" en uiteindelijk de algehele interpretatie — wijdt de auteur telkens een hoofdstukje, waarin steeds naar tal van bekende opvoeringen verwezen wordt.

Jozef DE VOS